

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شیوه‌های زبان شناختی ترجمه‌ی قرآن کریم،

پاشا و راهکارها

دکتر علی صابری

سر شناسه: صابری، علی: ۱۳۴۳
عنوان و نام پدیدآورندگان: شیوه‌های زبان‌شناختی ترجمه‌ی قرآن کریم، چالش‌ها و راهکارها/ علی صابری

عنوان قرار دادی: قرآن. برگزیده‌ها / Qur'an. Selections

مشخصات نشر: کرج: سیادت، ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری: ۳۸۵ص

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۷۹-۴۱-۱

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه

موضوع: قرآن -- ترجمه -- نقد و تفسیر

موضوع: Qur'an -- Translating-- Criticism and interpretation

موضوع: قرآن -- بررسی و شناخت

موضوع: Qur'an -- Survys

موضوع: قرآن -- مسائل ادبی -- معانی و بیان

موضوع: Qur'an as literature Rnetoric

ردبندی کنگره: ۱۳۹۷ ش ۶۰/۶۱ BP

رده بنده دیویی: ۲۹۷/۱۴

شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۵۶۲۵۲

dr_saberi_43@yahoo.com - siadat.nashr@yahoo.com-

انتشارات سیادت ۰۹۱۲۶۶۶۰۶۳۵ - ۰۹۱۲۱۶۱۲۲۷۰

شیوه‌های زبان‌شناختی ترجمه‌ی قرآن کریم، چالش‌ها و راهکارها

دکتر علی صابری

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۷

ناظر فنی چاپ: ناشر

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

حق هرگونه چاپ و انتشار محفوظ است.

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۹	نگاهی به ترجمه و انواع آن
۱۸	دانستنی‌هایی در باره‌ی واژه‌نامه‌ها
۲۸	فصل اول
۲۹	چالش‌های زبانی (Lexical Challenges)
۳۲	ترادف (Synonymy)
۵۷	چندمعنایی (Polysemy)
۸۱	تضاد (Antonymy)
۹۴	فصل دوم
۹۵	چالش‌های صرفی (Morphological Challenges)
۹۵	همسانی ساختاری ذاتی
۹۹	ادوات تقلیل و تکثیر
۱۲۸	همسانی ساختاری در اثر اشتراک وزن
۱۳۳	همسانی ساختاری در اثر اعلال و ادغام
۱۳۷	اسم تفضیل و برگردان آن به فارسی
۱۶۹	فصل سوم
۱۷۰	چالش‌های نحوی (Syntactic Challenges)
۱۷۰	فعل‌های دو مفعولی
۲۱۳	شبه فعل‌ها و شیوه‌ی برگردان آن به فارسی
۲۴۱	مفعول مطلق و شیوه‌های برگردان آن به فارسی

تمییز و شیوه‌های برگردان آن به فارسی

فصل چهارم

چالش‌های بلاغی (*Rhetorical Challenges*)

مجاز

ایجاز حذف و برگردان آن

کتاب‌نامه

www.ketab.ir

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ (النساء، ۸۲)

مقدمه

ترجمه به عنوان یک فرایند زبانی پیچیده، امروز از سویی یکی از مهارت‌های آموزش زبان به شمار می‌آید، که باعث افزایش مهارت زبان آموزان به عنوان مترجمان آینده می‌شود، و از سویی دیگر به عنوان یک پایه علمی، یکی از موضوعات مورد مطالعه‌ی زبان شناسان و نظریه پردازان است، که به تدوین شاخه‌ها و نظریه‌های مبتنی بر پایه‌های علمی، گام‌هایی به سمت بهبود ترجمه‌ها و روشن شدن این شاخه‌ی علمی برداشته‌اند، در این راستا ترجمه‌ی قرآن کریم، به عنوان کتابی فرو فرستاده‌ی کتاب خدا و حاوی دستورات زندگی بشری، از جایگاه ویژه‌ای در میان مسلمانان غیر عرب زبان برخوردار است، و به همین دلیل افزون بر اقبال مترجمان معاصر به ترجمه‌ی این کتاب مقدس، کسب و کار نیز، جهت جبران کاستی‌ها و بهبود این ترجمه، اقدام به مطالعه و بررسی آن پرداخته‌اند.

دقت در متن قرآن کریم با روی‌کردی زبان‌شناختی نشان می‌دهد که مترجمان، با بهره‌گیری از روش‌ها و ساختارهای گوناگون زبان، توانست برگستره‌ی توانش زبانی آن بیفزایند، و بارمعنایی واژگان و عبارات را افزایش دهد، و ما اکنون بر اساس این نگاه، بر آنیم تا نخست ضمن بررسی دلالت‌های صرفی و نحوی، در ساختارهای متفاوت دستوری، تفاوت‌های بین این ساختارهای گوناگون و اهداف هرکدام را، به کمک آراء نحویان و دیدگاه‌های مفسران، بیان کنیم، زیرا سمت و سوی بخش بزرگی از تلاش دستورنویسان به بیان قواعد نحوی و

کشف روابط ساختاری بین واژگان و ترکیب‌ها بوده است، بنابراین، با یافتن دلالت‌های متعدد این قواعد دستوری، می‌توان کارکرد آن را در برگردان آیات قرآن کریم بیان کرد.

در بررسی یا نقد ترجمه‌ها پژوهشگر با نوعی مطالعه‌ی زبان‌شناختی سر و کار دارد، زیرا باید با دو زبان گوناگون تحت عنوان زبان مبدأ (*Source Language = SL*) و زبان مقصد (*Target Language = TL*) رو به رو شود، که گویا درگیر یک پژوهش زبان‌شناسی مقابله‌ای (*Contrastive Linguistics*) است که در آن، با موضوعاتی چون: فرایند ترجمه (*Translation*) به عنوان یک فرایند عملی، مترجم (*translator*) به عنوان شخصی که عامل این فرایند است، متن (*Text*)، زبان‌شناسی (*Linguistic*)، به ویژه معنی‌شناسی (*Semantic*)، دستور زبان (*Grammar*) مبدأ و مقصد، بلاغت (*Rhetoric*) و... روبه رو می‌شود.

ما در اینجا با آگاهی از این دروغ‌باغل می‌توان پیام (*Meaning*) یک زبانی را با زبانی دیگر بیان کرد، بی‌آن‌که تغییری در صورت (*Form*) آن رخ دهد، بر آنیم تا، برای بهبود و مطلوب سازی (*Idealization*) ترجمه‌های قرآن کنیم، راهکارهایی را ارائه کنیم که مربوط به موضوع زبان و زبان‌شناسی به ویژه همه‌گانی‌های زبانی (*Language Universals*) است.

لازم است اشار شود که آگاهی مترجم از سطوح مختلف زبانی واژگانی، دستوری و معنایی، به عنوان شاخه‌هایی از زبان‌شناسی، که به بررسی چگونگی پیوند سازه‌های جمله و کشف روابط بین این سازه‌های دستوری می‌پردازد، از سویی باعث درک بهتر زبان مبدأ و در پی آن دریافت دقیق‌تر مفاهیم شود، و از سویی دیگر آن مفاهیم را در ساختاری درست، و در حد امکان شیوا، گویا، و به دور از هرگونه پیچیدگی، در زبان مقصد بیان کند. اما با

وجود این، اذعان داریم که برای بهبود ترجمه‌های قرآن کریم، یک فقیه، متکلم، زبان شناس، و ... نیز می‌توانند، افزون بر این راهکارها، راهکارهای دیگری، پیشنهاد کنند، بنابراین این‌گونه پژوهش‌ها تنها گامی است به سوی بهتر شدن ترجمه‌های قرآن کریم، و چون تا رسیدن به مرز مطلوب باید فرسنگ‌ها راه پیمود، این پیوند میان مترجم و منتقد نیازمند استمرار است.

در بیان مباحث زبان‌شناسی، ما تلاش کردیم تا از قواعد دستور زبان سنتی (Traditional Grammar) آن اندازه که برای برگردان آیات نیازمند است بیان شود نه بیشتر، بنابراین ممکن است در مواردی از سان برخی نکات دستوری یا بلاغی، در یک موضوع، چشم پوشی شده باشد، و آن یا به این دلیل بود که نمونه‌ی آن در آیات قرآنی یافت نمی‌شود، و یا این‌که تأثیری در ترجمه‌ی قرآن ندارد.

جهت بررسی عملی آن پیشنهادهایی که برای بهبود ترجمه‌ها ارائه شد باچند ترجمه قرآن کریم، که به طور تصادفی انتخاب شده‌اند، مقایسه و میزان هماهنگی یا احیاناً ناهماهنگی ترجمه‌ها و نقاط قوت و احیاناً ضعف آن‌ها بیان شد. است، و در صورت نیاز گاهی نیز ترجمه‌ی یک ساختار در آیات متفاوت از یک مترجم با یکدیگر مقایسه شد تا میزان همسانسازی مترجم در برگردان آن ساختار در آیات مختلف قرآن در ساق‌های مشابه سنجیده شود؛ و اگر جایی در باره درستی یا نادرستی ترجمه داوری شد در این جا از مترجمان محترم پوزش می‌خواهیم، زیرا قصد ما در این کار تنها ارائه‌ی تجربیات و راه کارهایی برای بهبود ترجمه‌ی کلام خداوند بود و بس.

آن‌چه در این پژوهش برای ما اهمیت داشت یافتن پاسخ به برخی پرسش‌ها بود:

۱- به عنوان مثال اگر گفتیم اسم تفضیل با "ال"، باید به صفت توصیفی فارسی ترجمه شود، چرا؟ و اگر این گونه است، چرا در قرآن از صفت مشبّه استفاده نشده است؟

۲- یا در برگردان ادوات تقلیل و تکثیر، دلیل این که گفتیم تمیز "کم" باید به صورت جمع ترجمه شود، چیست؟ اگر این گونه است، پس چرا گاهی تمیز آن در قرآن به صورت مفرد و گاهی جمع آمده است؟

۳- مترجم کدام رکن محذوف در عبارات قرآنی را باید در ترجمه ذکر کند و کدام را ذکر نکند؟ چرا؟

و پرسش‌های دیگر که همگی نیاز به استدلال دارند، و ما تلاش کردیم این دلایل را از کتب دستور زبان عربی و فارسی، تفسیر، منابع بلاغی فارسی و عربی، و آثار زبان‌شناسان کهن و معاصر بیابیم.

لازم است یاد آوری کنیم که ارجاعات، روش "APA" بود، اما چون خواننده نیاز به این دارد که سریع به ارجاع آیات و ترجمه‌ها دست یابد، بنابراین ارجاع آیات و ترجمه‌ها درون متن و برای دوری از تداخل ارجاع، دیگر منابع به زیر نویس منتقل شده است. و در ارجاعات علامت "←" به معنی مراجعه کنید، و "قس" به مفهوم "عائیه کنید" است.

و ما توفیق الا بالله العلی العظیم

علی صابری آذرماه ۱۳۹۷